

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗКУ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Визначено загальні риси зв'язку та його роль у соціально–економічному розвитку України. Досліджено особливості структури та організації зв'язку як виду економічної діяльності. Розглянуто чинники розвитку євроінтеграційних процесів зв'язку в країні.

Ключові слова: зв'язок, компонентна, територіальна та управлінська структура, євроінтеграційні процеси.

Постановка проблеми. В умовах активної інформатизації суспільного життя одним із найсучасніших та перспективних видів економічної діяльності є зв'язок. Стрімкий розвиток цієї галузі супроводжується значними структурними та організаційними зрушеннями, певними змінами в її територіальній організації. Активні територіальні процеси у сфері зв'язку, з однієї сторони, відбуваються під дією різноманітних регіональних чинників, з іншої – вони самі впливають на соціально–економічні процеси як в межах країни, так і на міжнародному рівні. Тому, вдосконалення структури та організації зв'язку може стати додатковим (територіальним) резервом підвищення ефективності функціонування галузі та зростання її ролі в активізації євроінтеграційних процесів.

Аналіз літератури. На жаль, його важливість для суспільства не знайшла достатнього відображення у науково–теоретичних розробках. Насамперед, це стосується суспільно–географічних досліджень. Аналіз географічної та економічної літератури показав, що питання розвитку структури та організації зв'язку розроблені вкрай недостатньо. Нечисленні праці з географії зв'язку присвячені або дослідженню географії світового телекомунікаційного зв'язку (Алісов М.В.) або проблемам телекомунікаційного картографування (Берлянт О.М., Онищенко М.Г.).

Мета статті. Проаналізувати вплив розвитку структури та організації зв'язку на євроінтеграційні процеси в Україні. У відповідності з метою дослідження були поставлені такі завдання:

- 1) визначити сутність зв'язку як суспільно–географічної категорії;
- 2) дослідити тенденції розвитку та роль зв'язку у соціально–економічних процесах України;
- 3) проаналізувати особливості структури та організації зв'язку як виду економічної діяльності;
- 4) розглянути чинники розвитку регіональних та євроінтеграційних процесів зв'язку в країні;
- 5) визначити напрями подальшого становлення та розвитку зв'язку в Україні в контексті євроінтеграційних процесів.

Основний матеріал дослідження. Зв'язок – самостійна галузь народного господарства. Вона виконує функції з прийому інформації, її обробки, розподілу та видачі кінцевої продукції користувачам усіх сфер господарства та населенню. Робота підприємств зв'язку забезпечується їх власною інфраструктурою. Вона складається з різноманітних технічних засобів з прийому та обробки інформації, що

надходить в підприємства зв'язку, каналів зв'язку для її передачі, систем комунікації (вузлів зв'язку) для розподілу інформації, апаратури для передачі інформації адресату. Підприємства зв'язку використовують також окремі види транспорту для доставки інформації (кореспонденції, періодичних видань та ін.) адресату.

Зв'язок забезпечує специфічними послугами функціонування усього народного господарства, наукову та оборонну сфери, повсякденне (у тому числі, культурне) життя людей та діяльність людського суспільства. Сьогодні, рівень розвитку та стан засобів зв'язку безпосередньо впливає на всі ці сфери. Особливістю сучасного світового економічного розвитку стає дематеріалізація людської діяльності. Більша частина продукції зв'язку представляє собою інформацію, яка все частіше стає товаром, що потребує порівняно невеликих затрат на доставку адресату. В епоху розвитку постіндустріального (інформаційного) суспільства роль зв'язку невпинно зростає, так як обсяги найрізноманітнішої інформації в суспільстві подвоюються кожні 5–10 років. Темпи зростання інформаційних потоків в 2–3 рази випереджають середні темпи розвитку промисловості. Тому, економічний потенціал держави буде все більш визначатися станом систем зв'язку, а серед них найважливішою – телекомунікаційною.

В Україні ця галузь теж стрімко розвивається. Так, у III кварталі 2011 року підприємства зв'язку всіх форм власності фактично внесли до держбюджету 871,1 млн. грн. (108,2 %) від установленого урядом завдання – 805 млн. грн. У тому числі, було сплачено 820 млн. грн. поточних платежів та 51,1 млн. грн. – за видачу ліцензій на використання радіочастотного ресурсу. При цьому, державні підприємства та господарські товариства із державною часткою, що перевищує 50%, внесли до бюджету 245 млн. грн., або 130,6% від установленого завдання. Оператори недержавної форми власності поповнили бюджет на суму, що становить 551,1 млн. грн., або 98,4% при установленому урядом завданні – 560 млн. грн. Таким чином, обсяги зростання сплачених поточних податків та обов'язкових платежів за III квартал 2011 року, порівняно із аналогічним періодом 2010 року дорівнюють 164,8%, в тому числі, по державним підприємствам – 143,8%, по приватним операторам – 180%.

Слід відзначити, що розвиток галузі супроводжується певними змінами в її територіальній організації.

Проблеми розвитку й раціональної територіальної організації зв'язку набувають у наш час першорядного значення, оскільки, все більша частина населення зайнята в цій галузі, а рівень розвитку зв'язку стає головним показником якості життя населення.

Основні закономірності територіальної організації зв'язку в Україні обумовлені, з одного боку, значною територіальною диференціацією рівня розвитку (масштабів, структури, динаміки) зв'язку в країні, а з іншого – необхідністю повноцінного задоволення потреб населення в послугах галузі. Це спричиняє нерівномірне розміщення зв'язку по території України. Зокрема, частка м. Києва, Дніпропетровської та Донецької областей (31,2 %) більш як у 6 разів перевищує питому вагу Волинської, Закарпатської та Чернівецької областей (5,0 %).

Активні територіальні процеси у сфері зв'язку, з однієї сторони, відбуваються під дією різноманітних чинників, з іншої – вони самі впливають на соціально-економічні процеси в регіонах, що в свою чергу, спричиняє нерівномірне розміщення зв'язку по території. Вдосконалення територіальної організації зв'язку може стати додатковим (територіальним) резервом підвищення ефективності функціонування галузі та зростання її ролі в активізації соціально-економічного ро-

звітку регіонів [6, с.228].

В останні роки докорінних змін зазнала і суть державної соціально-економічної політики України стосовно галузі зв'язку, головними складовими якої є лібералізація ринку, розвиток чесної конкуренції, незалежне регулювання, оптимізація тарифної політики, створення сприятливого інвестиційного клімату.

Вагомим кроком, спрямованим на інтенсифікацію та лібералізацію ринкових процесів, стало формування законодавчої бази, яка справді відповідає вимогам сучасного життя. Це дало можливість відмовитися від методів адміністрування, перейти до принципово нових відносин між галузевими суб'єктами господарювання, що ґрунтуються, передусім, на принципах вільної конкуренції. Все це, безумовно, відповідає духу європейського та світового конкурентного ринку, адже вільна конкуренція, захищена на законодавчому рівні, є надійною запорукою успішної діяльності операторів зв'язку.

Важливим було ухвалення базового для галузі зв'язку Закону України «Про телекомунікації», зміст положення якого чітко та прозоро визначає правила гри на вітчизняному ринку телекомунікаційних послуг. Безперечно, створення сучасної законодавчої бази є позитивним кроком на шляху до прозорого та незалежного регулювання нашого ринку, що, у свою чергу, чималою мірою впливає на перебіг процесів зближення позицій України та країн Європейського Союзу.

Незабаром, в Україні буде створено Національну комісію з питань регулювання зв'язку, до кола функціональних обов'язків якої ввійдуть функції ліцензування, реєстрації у сфері телекомунікаційних послуг, розподілу номерного ресурсу, аспекти тарифного регулювання. Така позиція повністю відповідає євроінтеграційному спрямуванню нашої країни та дає підстави сподіватися на подальше динамічне зростання економіки країни.

Підвищення якості послуг також становить надзвичайно важливу складову формування базових засад соціально-орієнтованого ринкового господарства, утвердження принципів і механізмів структурно-інноваційної моделі розвитку. Частиною зазначеної проблеми, однією із складових інтеграції України до європейського та глобального телекомунікаційного простору, визначеного Концепцією розвитку зв'язку в Україні до 2020 р., є забезпечення контролю за дотриманням вимог до якості послуг зв'язку. Надзвичайно важлива роль у вирішенні зазначеного завдання відводиться органам місцевого самоврядування, які, з одного боку, реалізують делеговані повноваження щодо захисту прав споживачів, а, з іншого – протягом нового етапу адміністративної реформи робитимуть подальші кроки у процесі розмежування і збалансування повноважень та відповідності різних рівнів влади й місцевого самоврядування у сфері надання державних і громадських послуг, братимуть участь у заходах з дебіюкратизації економіки, сприятимуть формуванню громадсько-правових інститутів та організацій саморегулювання, які стежитимуть за якістю та безпечністю товарів, робіт і послуг на споживчому ринку, реформуванню згідно з європейськими нормами системи стандартизації та сертифікації, удосконаленню законодавства з питань захисту прав споживачів [4, с.129].

Для вирішення зазначеної проблеми важливо розробити систему оцінювання послуг зв'язку, сформулювати критерії оцінки якості послуг, що надаються населенню. Перші кроки у вирішенні цієї проблеми робились вітчизняними та зарубіжними дослідниками, але закінчена, достатньо гнучка і ефективна система оцінювання ще не створена. Завдання знаходження такої оптимальної системи оцінки якості надання послуг зв'язку полягає у знаходженні такої системи оцінювання, яка

компромісно оптимізує показники якості при обмеженні вхідних даних та спектра визначених умов.

Висновки. Основними завданнями щодо подальшого становлення та розвитку зв'язку в Україні є:

1) Визнання розвитку зв'язку як визначального чинника національної економіки і розбудови держави, формування інформаційного суспільства та засвоєння ним інформаційних технологій, інтеграція України з Європейським Співтовариством, а також визначення зв'язку як наукоємної галузі, для розвитку якої необхідно розв'язати ряд організаційних і фінансових проблем.

2) Сприяння структурним, технічним і технологічним перетворенням у зв'язку з використанням рекомендацій міжнародних організацій (Генеральної угоди з тарифів та торгівлі, СОТ, Європейської конференції Адміністрації пошти і електрозв'язку, Всесвітнього поштового союзу, Європейського інституту стандартів в електрозв'язку тощо) стосовно організаційних, технічних і фінансових аспектів діяльності зв'язку.

3) Формування ринкових засад і конкурентного середовища функціонування зв'язку на рівні, який задовольняє платоспроможний попит на послуги зв'язку.

4) Доступність соціально значущих послуг зв'язку для населення, яке проживає чи працює на території з невідповідним географічним положенням або соціально–економічний статус якого не захищається.

5) Запровадження конструктивного регулювання зв'язку з метою входження України до нормативно–правового простору світової спільноти та інтеграції національної системи зв'язку України в регіональну систему зв'язку Європейського союзу.

Список використаних джерел

1. Бабурин В.Л. География информационной индустрии – новое направление исследований //Изв. РГО. Сер. Геогр. – 1999. –т. 131, вып. 3. –С. 76–83.
2. Валькова Т.М. Инновации в системах телекоммуникаций мира // География инновационной сферы мирового хозяйства. – М., 2000. – С. 237–251.
3. Мартынов В.Л. Развитие информационных систем и территориальная организация общества (на примере РФ). – М., 2000. – 134 с.
4. Урсул А.Д. Становление информационного и переход к устойчивому развитию // Проблемы информатизации. – Смоленск, 1997. –№ 4. – С. 46–59.
5. Шилаев А.Е. Экономико–географические аспекты изучения электрической связи РФ. – М., 2000. – 172 с.
6. Batty M. Virtual Geography // Futures. – 1997. – Vol. 29, № 4/5. – P. 337–352.
7. Campbell R.W. Soviet and Post-Soviet Telecommunications: An Industry under Reform // Boulder: Westview, – 1995. –P. 183–197.
8. Carazo–Chandler C. Cyberspace – Another Geography. Territories, Boundaries and Space. – 1998. – <http://cybergeography.hypermart.net>.
9. Castells M. Tire Information Age: Economy, Society and Culture. Oxford // Futures. – 1996. – Vol. 3, № 4. –P. 45–54.
10. Dodge M. The Geographies of Cyberspace // The 94–th Annual Meeting of the Association of American Geographers. – 1998. –<http://www.geog.ucl.ac.uk/casa/martin/aag/aag.html>.

***Annotation.** The main features of communication and its role in the social–economic development of Ukraine are analyzed. Structural and organizational peculiarities of communication as one of the economic activities are examined. Factors impacting processes of integration of Ukraine to the European communication system are*

considered.

Key words: communication, component, territorial and managerial structure, eurointegration processes.

УДК 338.48-44(477) "20"

Опря Б.О., к. і.н., асистент Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті охарактеризовано проблеми та перспективи міжнародного туризму в Україні у першому десятилітті XXI століття, окреслено можливості розвитку туристичної інфраструктури.

Ключові слова: туризм, рекреаційні ресурси, інфраструктура, Україна.

Із здобуттям Україною незалежності відкрились великі перспективи розвитку у галузі міжнародного туризму. Зумовлено це було ліквідацією «залізної завіси». Адже всім відомо, що в добу СРСР кордони були відкриті лише для еліти, пересічні громадяни не мали права залишати межі країни. Сучасна індустрія туризму у багатьох країнах світу приносить вагомі фінансові надходження до державного бюджету. У нашій державі влада також намагається шляхом посилення державного регулювання туристичної діяльності перетворити останню на високорентабельну галузь економіки. Загальні правові, організаційні та соціально–економічні засади реалізації державної політики в галузі туризму забезпечуються Конституцією України, законом України «Про туризм», іншими нормативно–правовими актами, виданими відповідно до них.

Метою даної статті є узагальнюючий аналіз тенденцій розвитку міжнародного туризму в сучасній Україні, з'ясування чинників, що сприяли б піднесенню туристсько–екскурсійної справи на території України.

Проблемам розвитку міжнародного туризму в Україні в умовах сучасної ринкової економіки присвячена ціла низка наукових публікацій. Серед них варто відзначити праці Г. А. Папіряна [1], А. А. Крючкова [2], В. К. Федорченка, Т. А. Дьорової [3], С. М. Січко [4], Л. М. Устименка, І. Ю. Афанасьєва [5], Т. А. Стояна [6]. У своїх працях дослідники розглядали динаміку, еволюцію й основні напрямки розвитку туристичної діяльності, об'єктивні умови зародження та становлення міжнародного туризму. Значна увага науковців зосереджувалася і на вивченні внутрішнього туризму. Проте історія міжнародного туризму в Україні залишається недостатньо вивченою темою та потребує подальшого дослідження.

Згідно закону України «Про туризм» організаційними формами туризму є міжнародний і внутрішній туризм. До міжнародного туризму належать: в'їзний туризм – подорожі в межах України осіб, які постійно не проживають на її території, та виїзний туризм – подорожі громадян України та осіб, які постійно проживають на території України, до іншої країни. Внутрішнім туризмом є подорожі в межах території України громадян України та осіб, які постійно проживають на її території [7].

Україна має вагомі об'єктивні передумови, щоб увійти до найрозвиненіших у